

Izveštaj sa okruglog stola „Položaj oštećenih (žrtava) u krivičnom postupku u Republici Srbiji“

Komitet pravnik za ljudska prava, kao koordinator radne grupe za praćenje sprovođenja Akcionog plana za Poglavlje 23, organizovao je 01.02.2017. godine okrugli sto u cilju poboljšanja položaja žrtve u našem zakonodavstvu, a koje je kao takvo predviđeno u okviru poglavlja 23 pristupnih pregovora sa Evropskom unijom.

Uvodnu reč imao je moderator prvog dela okruglog stola **Milan Antonijević**, direktor [Komiteta pravnik za ljudska prava](#), koji je istakao zadovoljstvo povodom održavanja okruglog stola, a potom i značaj koji ima unapređenje položaja oštećenog iz ugla Akcionog plana za Poglavlje 23. Prema njegovim rečima Akcioni plan na više mesta govori o položaju oštećenog, a mere koje su predviđene da uđu u naše Krivično zakonodavstvo, ali i u samu razradu Akcionog plana, tiču se raznih oblasti, od maloletnika, preko nasilja u porodici, prava LGBT populacije i drugih ranjivih grupa.

Robert Sepi, iz institucije [Zaštitnika građana Republike Srbije](#) istakao je na samom početku svog izlaganja da ova institucija nije nadležna da komentariše rad sudova, ali da to ne znači da oni nemaju saznanja koja prava se krše u krivičnim i drugim postupcima. Poruku koju želi da istakne jeste da samo normativno usklađivanje neće popraviti stanje položaja oštećenog u krivičnom postupku, da je to samo pola koraka, dok je drugi deo primena propisa. Iz podataka kojima ova institucija raspolaže može se zaključiti da mnogi slučajevi u kojima postoje oštećena lica nisu predmet procesuiranja. Primera radi, istakao je da od svih prijava u protekloj godini, na nivou svih lokalnih samouprava i od strane nadležnih organa, za samo 10% prijavljenih slučajeva nasilja u porodici podneta je krivična prijava.

Nenad Vujić, direktor [Pravosudne akademije](#), složio se i dodao da je put ka primeni propisa obuka i edukacija nadležnih, kao i njihovo povezivanje i koordinacija. Zatim, istakao je da se dešava da svako u okviru svoje nadležnosti uradi dobro svoj posao, ali zbog nepovezanosti imamo žrtvu koja je van sistema. Kao rešenje problema vidi obuku nadležnih, a zatim je najavio da će u februaru 2017. godine početi obuka tužilaca i policije koja je propisana Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici.

Milena Vasić, pravnik [YUCOM](#)-a, ukazala je na probleme oštećenih lica u krivičnom postupku. Kao poseban problem ističe neprepoznavanje žrtve kao takve u našem krivičnom zakonodavstvu. Na veličinu ovog problema ukazala je jasnim primerom: u istom pravnom položaju nalazi se neko kome je ukraden bicikl i neko ko je žrtva silovanja. Tok krivičnog postupka nosi sa sobom niz problema sa kojima se susreću oštećeni, a jedan od tih je da kada se

pojavljaju u svojstvu svedoka lica moraju ostaviti svoje lične podatke koji podrazumevaju adresu, jmbg i ostale podatke. Kada uzmemo u obzir da se tu radi i o Zločinu iz mržnje i drugim delima sa elementom nasilja, onda to vodi opravdanom strahu kod žrtava da će to nasilje nad njima opet biti ponovljeno. Ovde čak ni status posebno osetljivog svedoka nije dovoljan, koji se u praksi retko i primenjuje. U toku krivičnog postupka oštećeni ima jako malo mogućnosti da reaguje pravnim lekovima, odnosno polja primene su imovinskopravni zahtev i troškovi krivičnog postupka. Poseban problem predstavlja načelo oportuniteta koje, prema poslednjim izmenama, ne predviđa pristanak oštećenog kao uslov. Oštećeni čak nema ni parvo na uvid u to koju je obavezu ispunio osumnjičeni kako bi se oslobodio gonjenja. Sličan problem postoji sa sporazumom o oslobađanju krivice, kao i rokom koji se predviđa za prigovor oštećenog onda kada tužilac odbaci krivičnu prijavu ili obustavi gonjenje.

Tema drugog panela okruglog stola je položaj žrtve u krivičnom postupku i svoje viđenje prvi je izneo **dr Goran Ilić**, izborni član [Državnog veća tužilaca](#) i zamenik [Republičkog javnog tužioca](#), koji je istakao da na pitanje novinara kako ocenjuje položaj oštećenog, prva reč koja mu je pala napamet bila "bedno". Pravo oštećenog da preuzme krivično gonjenje je u znatnoj meri suženo, tako optuženi može preuzeti gonjenje tek nakon potvrđivanja optužnice. Najbolje sagledavanje položaja oštećenog imaćemo ako sagledamo kroz primenu oportuniteta i kroz postupak o zaključenju sporazuma. On ističe da prigovor koji je jedino pravno sredstvo koje prilikom primene oportuniteta oštećeni ima, nije efikasno pravno sredstvo, a da to proizlazi iz činjenice da je tužilaštvo jedan strogo centralizovani sistem što praktično znači da, u visoko profilisanim predmetima i predmetima koji su politički osetljivi, više tužilaštvo svakako vrši nadzor nad nižim tužilaštvom prilikom odlučivanja o toj krivičnoj prijavi. Iz toga sledi da oštećeni podnosi prigovor ustvari tužilaštvu koje je odlučilo o spornoj prijavi i tada, kada bi prigovor bio usvojen, to bi značilo da taj tužilac priznaje propust u svom radu. Nakon toga, gospodin Ilić osvrnuo se i na problem preuzimanja krivičnog gonjenja, gde smatra da je novim Zakonom znatno suženo pravo oštećenog, jer pretpostavlja da je on prisutan na ročištu kada javni tužilac odustaje od gonjenja, a pri tome ne predviđa čak ni mogućnost opravdanog izostanka oštećenog. Na kraju, istakao je i problem prilikom sklapanja sporazuma između okrivljenog i tužilaštva jer oštećeni nije subjekt ni pregovaranja ni odlučivanja o sporazumu.

Dragoljub Đorđević, predsednik [Advokatske komore Srbije](#), podsetio je da još u vreme donošanja novog Zakona o krivičnom postupku komora je ukazala posebno na nedostatak, odnosno manjak prava oštećenog. Na dotadašnje komentare o položaju žrtve i potrebi da se izdvoji položaj takvih lica, gospodin Đorđević ističe da se slaže u jednom delu ali i da smatra da svi oštećeni moraju imati jednaka prava i da bismo u suprotnom došli na teren diskriminacije. Pomenio je i da je stav Advokatske komore Srbije da je učinjena velika greška i nepravda pre svega prema građanima Srbije, time što advokatura nije obuhvaćena aktivnostima vezanim za Poglavlje 23, već aktivnostima koje su predviđene za Poglavlje 3 – Usluge. Takođe, navodi da se nikada do sada nije desio ovakav eksperiment da se u pregovorima izostavi advokatura.

Tanja Ignjatović, predstavnica [Autonomnog ženskog centra](#), govorila je o položaju žena žrtava u krivičnom postupku. Ona je istakla da kada je u pitanju nasilje prema ženama i nasilje u porodici, to zahteva posebnu pažnju jer se radi o posebno osetljivim svedocima kako je u pitanju specifičan odnos između žrtava i učinioca koji obuhvata lični, emotivni i porodični odnos. Iako se čini da nisu u pitanju teška dela, izuzev ubistava kojih nije malo, posledice su psihološki razarajuće. Nakon toga, ukazala je na neophodnost obavezne i standardne procene bezbednosnih rizika, i tom prilikom podsetila je na slučaj koji se dogodio u Boru kada je zamenica javnog tužioca primenila oportunitet, a takva njena odluka rezultirala je ubistvom žene na način na koji joj je ranije prećeno, i to ispred dvoje maloletne dece.

Nikola Kovačević, pravnik [Beogradskog centra za ljudska prava](#), govorio je o položaju žrtava zlostavljanja i torture. Na početku izlaganja istakao je da prema podacima kojima raspolaže Beogradski centar za ljudska prava, u periodu od 01.10.2010 - 01.10.2013. godine od 191 slučaja koji su dospeli u fazu glavne rasprave povodom krivičnog dela iznuđivanje iskaza i krivičnog dela zlostavljanja i mučenja protiv policijskih službenika i zaposlenih u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, u 96 slučajeva radi se o postupcima koji su ušli u pomenutu fazu nakon što je oštećeni preuzeo krivično gonjenje, odnosno nakon odustanka tužioca. Od kako je na snazi novi Zakon o Krivičnom postupku podneto je 166 krivičnih prijava za pomenuta dva krivična dela, dok je podignuto samo 9 optužnih predloga, odnosno samo 5% krivičnih prijava koje su došle u fazu glavne rasprave. Iz ovoga jasno se vidi na koji način je promenjen položaj oštećenih u krivičnom postupku i kako su rezultirale smanjenje mogućnosti oštećenog da preuzme krivično gonjenje. Dodaje da je posebno otežavajuća okolnost kada imate policijskog službenika kao okrivljenog i činjenicu da od policije zavisi u velikoj meri i koliko će tužilaštvo biti efikasno. Ovome doprinosi i odnos policije i tužilaštva koji nije adekvatno rešen jer će u praksi policijski službenik koji se nađe u situaciji da bira da li će poslušati tužioca ili svog starešinu, uvek poslušati onoga od koga zavisi (starešinu).

Ivana Stjelja, predstavnica civilnog društva u [Komisiji za žalbe Saveta za štampu](#), govorila je o izveštavanju medija o krivičnim postupcima i položaju oštećenog u medijima. Istakla je da postoje 3 ključna problema. Prvi, tekstovi o krivičnim delima nalaze se uvek u crnoj hronici, takvi tekstovi su puni senzacionalizma. Primer je nasilje u porodici, gde se nikada ne analizira uzrok nasilja, jako retko se sreću saveti ženama gde da potraže pomoć i slično. Drugi problem je interesovanje medija koje se pojavljuje u trenutku kada nasilje već bude izvršeno i traje do pokretanja postupka, a o toku postupka i presudi već nemamo nikakva izveštavanja. Treći problem su izvori koje novinari navode, često su nepouzdan i anonimni, ne prave se razlike između pretpostavki i nagađanja s jedne strane i činjenica sa druge strane. Kodeks novinara Srbije sadrži odredbu upravo o obavezi da se prave takve razlike. Osim ova tri ključna problema, istakla je i načine na koje novinari krše Kodeks izveštavajući o žrtvama i događaju, i na koji način dolazi do povrede prava žrtava. Naglašava da novinari moraju imati svest o moći medija i mogućim posledicama po žrtve.

Dragoslava Barzut, predsednica [Udruženja „DA SE ZNA!“](#) govorila je na temu iskustava žrtava u krivičnom postupku. Kao problem iz ugla ovog udruženja ističe nedostatak krivičnog procesuiranja. Do toga dolazi delom iz razloga što je potrebno izgovaranje svoje seksualne orijentacije, koje je samo po sebi nasilje i vodi nizu drugih oblika nasilja, a jedno od najvećih je egzistencijalno. To se posebno odnosi na maloletna lica koja ostaju bez podrške, u ne malom broju slučajeva roditelji se odriču svoga deteta koje kao takvo ostaje prepušteno sistemu koji ga ne prepoznaje.

Slobodan Georgiev, predstavnik [BIRN](#)-a, govorio je iz pozicije novinara i medija. Opisao je kako izgleda izveštavanje novinara sa jednog događaja kada to dobije kao zadatak, da nije bilo samo negativnih efekata novinarskih tekstova o krivičnim delima i krivičnim postupcima, već i dosta pozitivnih upravo po žrtve. Naveo je da novinar koji sve odradi onako kako se očekuje od njega, na kraju dana svoj izveštaj podnosi uredniku koji će odlučiti zapravo šta će i kako biti objavljeno. Kao odgovor na zainteresovanost medija da izveštavaju o toku postupka koja je minimalna ili je uopšte i nema, gospodin Georgiev je izneo mišljenje da je to posledica predugog trajanja postupaka i da je siguran da ako se to izmeni, i izveštavanje medija će se popraviti u skladu sa tim.

U diskusiji koja je zatim usledila učestvovali su Nina Nicović, Katarina Ivanović, Marina Kljajić, Stana Pantelić i Biljana Stanojević.

Nina Nicović iz [Asocijacije pravosudnih savetnika Srbije](#), predložila je nekoliko praktičnih saveta. Jedan od takvih je da se uspostavi interna praksa prilikom saslušanja okrivljenog, naročito kada se radi o pomenutim osetljivim slučajevima. Takva praksa podrazumevala bi da se okrivljenom lično uruči poziv, a da već sledeći korak bude dovođenje čime bi se prilično doprinelo ubrzanju postupka.

Katarina Ivanović iz [Astre](#) predstavila je podatke kojima ova organizacija raspolaže, a tiče se procesuiranja krivičnih dela trgovine ljudima. Ukazala je na položaj žrtava u postupcima povodom ovog krivičnog dela gde se, kako navodi, od žrtve traži sve, a njoj se pruža vrlo malo, posmatra se samo kao izvor informacija.

Marina Kljajić podsetila je da [Fond za humanitarno pravo](#) vrši monitoring svih suđenja za ratne zločine, a u velikom broju i zastupa oštećene. Od izvršenja ovih krivičnih dela pa do procesuiranja prođe najčeće puno vremena, što vodi tome da su žrtve često jedino dokazno sredstvo u postupku, pa u skladu sa tim budu i tretirane. Dodatan problem javlja se kada se žrtva nađe u ulozi oštećenog i u ulozi svedoka, a Predsednik veća ostavi to svedočenje za sam kraj, tako da se kao posledica javlja onemogućavanje vršenja prava koje lice ima kao oštećeni u

postupku sve do trenutka svedočenja, tačnije mogućnost da koristi svoja prava odlaže se do pomenutog trenutka (nakon svedočenja).

Stana Pantelić, iz [Ministarstva unutrašnjih poslova](#), istakla je da nasilje u porodici ne poznaje profesiju i da ga može izvršiti bilo ko - mlekar, advokat, policajac. Tvrdi da policijski službenici, kao počinioci krivičnih dela, nemaju gotovo nikakvu privilegiju u odnosu na ostale građane.

Biljana Stanojević iz PRADOK-a dodala je da se slaže da je nužna promena Zakona o krivičnom postupku, ali i da je jako bitno da se na narod senzibiliše na odgovarajući način. Njeno mišljenje je da je problem u izveštavanju novinara koji nisu specijalizovani da izveštavaju o određenim temama, i zato danas javnost kreira bez ikakve kontrole i sankcije neodgovorno novinarstvo.